

GOSPODARSKA SURADNJA HRVATSKE S NJEMAČKOM

Rade KNEŽEVIĆ

UVOD

U razdoblju od 1990. do 1995. godine izvoz robe iz Hrvatske u Njemačku rastao je po godišnjoj stopi od 9,0%, a uvoz po stopi od 12,7%. Na izvoznim kontingentnim listama prevladavali su proizvodi tekstilne industrije, a na uvoznim oni proizvodi za koje u Hrvatskoj ne postoje proizvodni kapaciteti ili siroviniski izvori. Među zemljama s kojima je Hrvatska, u vremenu osamostaljivanja, ostvarila vanjskotrgovinsku razmjenu, Njemačka je, prema vrijednosti uvoza, bila na prvom mjestu, a izvoza na drugom. Negativna platna bilanca robne razmjene izravnana je prihodima nevidljivog izvoza i reesporta¹. Bilateralizam u robnoj razmjeni pratilo je i ulaganje

njemačkoga kapitala u poduzeća u pretvorbi ili osnivanju.

Promjene do kojih je došlo u vanjskotrgovinskom poslovanju ostvarene su za Hrvatsku u godinama krupnih geopolitičkih promjena, a za Njemačku prisutne recesije².

Robna razmjena

Očito je da Hrvatska prijašnje jugoslavensko tržište supstituira tržištem Njemačke i drugih zemalja Europske unije. Godine 1995. preko polovice vanjskotrgovinske razmjene (57,7% izvoz; 62,1% uvoz) obavljeno je sa zemljama članicama unije. S Italijom (maleni transportni troškovi) održana je vanjskotrgovinska tradicija, dok Slovenija i u uvozu i izvozu zauzima treće mjesto (tab. 1.).

Tab. 1. Najistaknutije zemlje - partneri u vanjskotrgovinskoj razmjeni Hrvatske u 1995. godini

Izvoz	mil. DEM	%	Uvoz	mil. DEM	%
1. Italija	1 647	23,7	1. Njemačka	2 263	20,1
2. Njemačka	1 495	21,5	2. Italija	2 048	18,2
3. Slovenija	912	13,1	3. Slovenija	1 207	10,7
4. BIH	575	8,3	4. Austrija	862	7,7
5. Austrija	301	4,3	5. V. Britanija	683	6,1
6. Rusija	228	3,3	6. SAD	301	2,7
7. Francuska	166	2,4	7. Libija	285	2,5
8. Libija	157	2,3	8. Francuska	282	2,5
9. SAD	125	1,8	9. Nizozemska	261	2,3
10. Nizozemska	120	1,7	10. Švicarska	253	2,2

Izvor: Državni zavod za statistiku
Hrvatska gospodarska komora

1.) Izvoz uvezene strane robe, s doradom ili bez nje, zove se reesport.

2.) Rast obujma trgovine ostvaren je za Hrvatsku u godinama rata, prestrukturiranja gospodarstva, migracije radne snage i zatvaranja pojedinih tvornica, a za Njemačku (Frankfurter Allgemeine Zeitung) u vremenu velike nezaposlenosti (4,2 milijuna radnika 1995. godine, što čini 11,1% radnog potencijala i odgovara stanju nezaposlenosti kakvo je bilo poslije drugog svjetskog rata), smanjene stope gospodarskog rasta, preskupog rada, zastarjelog ekonomskog sustava i drugih nepovoljnih obilježja.

U strukturi izvoza iz Hrvatske u Njemačku sve se više pojavljuje roba višeg stupnja obrade (tab. 2.). Najzastupljeniji su proizvodi radno intenzivne industrije (tekstilna, industrija obuće) ili onih industrija za koje postoji sirovska osnova i za koju nije potrebno uvoziti reprodukcijski materijal (drvena industrija).

Tab. 2. Najistaknutiji proizvodi u izvozu Hrvatske u Njemačku u 1994. godini

Proizvodi	mil. USD	%
Tekstil i tekstilni proizvodi	431,0	45,8
Obuća i dijelovi za obuću	85,9	9,2
Drvo i proizvodi od drva	66,2	7,1
Električni strojevi i oprema	54,4	5,8
Kodovi, strojevi i oprema	54,2	5,7
Plastične mase	32,8	3,5
Željezo i proizvodi od željeza	24,5	2,6
Papir i karton	24,3	2,6
Proizvodi od kože	24,1	2,5
Aluminij i proizvodi od aluminija	10,2	1,2
Ukupno prikazani proizvodi	807,6	85,8
Ukupan izvoz u Njemačku	941,5	100,0

Izvor: Državni zavod za statistiku
Hrvatska gospodarska komora

Za poduzeća koja su bila najistaknutiji izvoznici primjetna je udaljenost od područja ratnog djelovanja (tab. 3). Među izvoznicima maleno je učešće brodogradnje koja na

Tab. 3. Najistaknutiji izvoznici iz Hrvatske u Njemačku u 1994. godini

Poduzeće	Industrijska grana	%
VIS KONFEKCIJA, Varaždin	Tekstilna industrija	4,1
KAMENSKO, Zagerb	Tekstilna industrija	4,0
TVORNICA DUHANA ROVINJ	Duhanska industrija	2,9
HERUC, Zagreb	Tekstilna industrija	2,6
TEP, Zageb	Elektroindustrija	2,1
ĐURO SALAJ, Vinkovci	Metaloprerađivačka ind.	2,0
RADEŽ, Blato	Brodogadnja	1,8
MODEKS, Mursko Središće	Tekstilna industrija	1,6
ELEKTROKONTAKT, Zagreb	Elektroindustrija	1,6
VARTEKS, Varaždin	Tekstilna industrija	1,6

Izvor: Državni zavod za statistiku
Hrvatska gospodarska komora

inozemno tržište plasira više od 90% proizvodnje.

U uvozu prevladavaju strojevi, automobili i rezervni dijelovi te od sirovina pamuk. Kako Njemačka nije proizvođač pamuka, očito je da se javlja kao posrednik pri uvozu (tab. 4.).

Tab. 4. Najistaknutiji proizvodi u uvozu Hrvatske iz Njemačke u 1994. godini

Proizvod	mil. USD	%
Kotlovi, strojevi, dijelovi	171,6	15,5
Cestovna vozila i dijelovi	163,6	14,7
Pamuk	150,2	13,5
Električni strojevi, oprema i dijelovi	100,0	8,2
Tekstil i tekstilni proizvodi	89,6	8,1
Plastične mase i proizvodi	48,5	4,4
Obuća i dijelovi za obuću	42,1	3,8
Instrumenti, optički, mjerni i dijelovi	33,7	3,0
Željezo i proizvodi od željeza	22,4	2,0
Organski kemijski proizvodi	21,5	1,9
Proizvodi kemijske industrije - ostali	18,1	1,6
Ukupno prikazani proizvodi	861,3	77,6
Ukupni uvoz iz Njemačke	1 109,7	100,0

Izvor: Državni zavod za statistiku
Hrvatska gospodarska komora

Od deset najistaknutijih izvoznih poduzeća, četiri poduzeća (Kamensko, Elektrokontakt, Heruc i TEP) ponovo se javljaju i među deset najpoznatijih uvoznika i sva imaju sjedišta u Zagrebu (tab. 5.)

Tab. 5. Najpoznatiji uvoznici iz Njemačke u 1994. godini

Poduzeće	Industrijska grana	%
KAMENSKO, Zagreb	Tekstilna industrija	1,9
ČISTOČA, Split	Komunalno poduzeće	1,7
PODRAVKA, Koprivnica	Prehrambena industrija	1,6
ELEKTROKONTAKT, Zagreb	Elektroindustrija	1,5
HPT, Zagreb	Telekomunikacije	1,4
HERUC, Zagreb	Tekstilna industrija	1,4
AUTO CENTAR ZUBAK, Zagreb	Trgovina vozilima	1,3
ELEKTROPRIVREDA, Zagreb	Proizvodnja i distribucija el. energije	1,2
INA, Zagreb	Industrija nafte	1,2
TEP, Zagreb	Metalopreradivačka industrija	1,0

Izvor: Državni zavod za statistiku
Hrvatska gospodarska komora

Kapital i usluge

Od početka procesa pretvorbe vlasništva (1. svibnja 1991.) pa do kraja 1994. godine u Hrvatskoj je djelovalo 6 378 poduzeća u potpunom vlasništvu ili suvlasništvu stranaca. Prema broju tako osnovanih poduzeća, Njemačka je bila na četvrtom mjestu (tab. 6.).

Tab. 6. Strana ulaganja u Hrvatsku po zemljama, prema broju osnovanih poduzeća (1991.-1994.).

Zemlja	Broj osnovanih poduzeća	%
1. Njemačka	1 526	22,31
2. Italija	1 374	20,09
3. Austrija	669	9,78
4. Švicarska	207	2,94
5. SAD	201	3,03
Ukupno prikazane zemlje	3 977	58,14
Ukupno	6 840	100,00

Izvor: Hrvatska gospodarska komora

Sukladno broju bile su i vrijednosti ulaganja (tab. 7.). Razlikovala su se ulaganja u novcu od ulaganja u stvarima. Od ukupnih njemačkih ulaganja u novcu je uloženo 25,4% a u stvarima 74,6%.

Tab. 7. Strana ulaganja u Hrvatsku po zemljama, prema vrijednosti ulaganja (1991.-1994.).

Zemlja	Vrijednost mil. DM	% ulaganja
1. Njemačka	538,2	35,81
2. Austrija	209,5	13,94
3. Švicarska	101,4	6,75
4. Italija	71,5	4,76
5. SAD	66,2	4,41
6. Kanada	31,0	2,06
Ukupno prikazane zemlje	1 017,8	67,71
Ukupno	1 503,1	100,00

Izvor: Hrvatska gospodarska komora

Njemačka je u procesu pretvorbe i privatizacije najviše investirala u poduzeća bazne kemije te u poduzeća industrije nemetala i građevnog materijala (tab. 8.). Baznu kemiju, kao industrijsku granu, prije procesa pretvorbe karakterizirao je relativno malen broj zaposlenih i visok udio u društvenom proizvodu industrije, a u procesu pretvorbe neiskorištenost kapaciteta. U industriji nemetala i građevnog materijala osigurane su sirovine i tržište pa su investicije u takvu industriju sigurne. U ekstrakciji i preradi takva industrija ugrožava okoliš pa se njezina ekspanzija nastoji limitirati.

Tab. 8. Značenje njemačke investicije u Hrvatskoj (1991.-1995.)

Poduzeće	Industrijska grana	Ulagач	Iznos mil. DM
Montkemija, Zaprešić	kemijska industrija	Messer Griesheim	34,0
Giulio Revelanta, Pula	industrija cementa	Heidelberg Zement	15,0
Končar - Energetski transformatori, Zagreb	elektroindustrija	Siemens AG	10,2
Chromos Aroma, Zagreb	kemijska industrija	Ireks	6,0
Tehnoplín, Kutina	kemijska industrija	Messer Griesheim	5,8
Teina d. d., Osijek	prehrambena industrija	Forina Agrar GmbH	4,7
Šiporeks	građevinska industrija	Ytong	4,6

Izvor: Hrvatska gospodarska komora

Za Nijemce Hrvatska je ostala značajnom turističkom destinacijom. Po prosječnom trajanju boravka od 9,1 dana na prvom su mjestu, a prema broju noćenja i gostiju na

drugom mjestu (tab. 9.). Iako ne postoje precizni instrumenti mjerenja potrošnje, turistička literatura smatra da su njemački turisti najveći potrošači.

Tab. 9. Promet noćenja i gostiju u Hrvatskoj 1995. godine

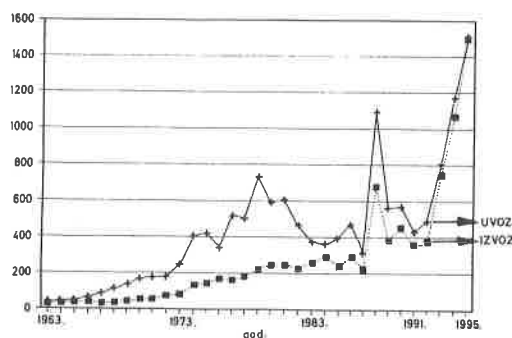
Zemlja	Broj noćenja	%	Zemlja	Broj turista	%
1. Slovenija	2 059 840	24,2	1. Slovenija	299 908	22,6
2. Njemačka	1 914 656	22,5	2. Njemačka	210 968	15,9
3. Austrija	1 254 548	15,7	3. Italija	193 827	14,6
4. Češka	889 496	10,4	4. Austrija	19 3082	14,6
5. Italija	797 725	9,4	5. Češka	119 104	9,9
6. Nizozemska	234 153	2,7	6. Mađarska	34 080	2,6
Ukupno prikazane zemlje	7 150 418	84,0	Ukupno prikazane zemlje	1 933 551	84,3
Ukupno	8 515 391	100,0	Ukupno	2 292 758	100,0

Izvor: Državni zavod za statistiku

Očekivanja

Realno je očekivati jačanje gospodarske suradnje Hrvatske s Njemačkom. Sudeći po dosadašnjem trendu robne razmjene, u 1996. godini uvoz bi bio 37% veći od izvoza (sl. 1.). Za sanaciju negativne platne bilance broj noćenja gostiju iz Njemačke trebalo bi udvostručiti. Zbog jeftine radne snage, kao jednog od razloga, Njemačka će i dalje investirati u isplativa poduzeća.

u mlrd DEM

Sl. 1. Robna razmjena Hrvatske s Njemačkom 1963.-1995.

Izvor: Hrvatska gospodarska komora

Jadransko more, kao prirodni izvor, ostat će i dalje primarnim interesom njemačkoga kapitala. Uz prirodnu sredinu, na turističkom tržištu, traže se i usluge pa se od turističke sezone očekuje revitalizacija uslužnog sektora. Sigurno je da će izvoz roba na veoma zahtjevno njemačko tržište dodatno djelovati na oblikovanje radne kulture izvoznika. Položaj Hrvatske na tom tržištu povratno će utjecati na strukturu buduće državne proizvodnje.

Literatura i izvori:

1. *Eurogeo RESEAU EUROPEEN DES ASSOCIATIONS DE PROFESSEURS DE GEOGRAPHIE BILTEN 7. 1995.*

2. *Internet, elektronska pošta*

3. *Njegač, D., Njemačka - od podjele do ujedinjenja, Geografski horizont, Zagreb, 1993. br. 1.*